

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Кафедра «Клиникаға кіріспе»			75/11
«Қалыпты несеп-жыныс жүйесі» дисциплинасы бойынша дәріс кешені			

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пән:	«Қалыпты несеп-жыныс жүйесі»
Пән коды:	KNZhZh 2209
ББ шифры мен атауы:	6B10115 «Медицина»
Оқу сағаты/кредит көлемі:	7 сағат (0,5 кредит)
Оқу курсы мен семестрі:	2 курс, 3 семестр
Дәріс (сағат саны):	1 сағат.

Шымкент, 2024 ж

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		

Дәріс кешені «Қалыпты несеп-жыныс жүйесі» пәнінің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды

Хаттама № 11 «30» 05 2024 ж.

Кафедра меңгерушісінің м.а.

О.А.Ермолаева

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		

044 – 75/11

№ 1 дәріс .

1. Тақырыбы: Зәр шығару жүйесінің аурулары. Диагностика және дәрігерге дейінгі көмек.

2. Мақсаты: Зәр шығару жүйесінің ауруларымен, диагностикасымен және дәрігерге дейінгі көмегімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Зәр шығару жүйесі организмдегі маңызды мүшелердің бірі. Денедегі биологиялық сұйықтықтары мен өмірлік маңызды микроэлементтердің тепе-теңдігін сақтауға жауап береді. Зәр шығару жүйесі жұмысының бұзылысы науқастың күнделікті әл-ауқатына теріс әсер етіп және өмірінде айтарлықтай ыңғайсыздық тудырады. Бүйрек зәр шығару жүйесінің негізгі мүшесі. Бүйрек өз функцияларын орындау үшін қарқынды қан ағымын қажет етеді. Жүректен қан көлемінің төрттен бір бөлігі тек бүйрекке жібереді.

Аурулар түрлері.

Зәр шығару жүйесінің аурулары туа пайда және жүре пайда болып бөлінеді. Бірінші типке зәр шығару жүйесінің туа пайда болған аурулары жатады; бүйректің дамымауы ісінуімен қатар жүреді, қан қысымының жоғарылауымен және зат алмасу процесімен көрінеді. Осы симптоматиканың болуы соқырлық, деменция, бүйрек қант диабеті, подагра, жиі зәр шығаруды тудыратын несепіңмен мен қуық құрылымындағы патологиялар. Туа пайда болған зәр шығару жүйесінің ауруларын хирургиялық жолмен нәтижелі және тиімді емделеді. Физикалық күш түскенде және инфекциялық қабынудан кейін жүре пайда болған зәр айдау жүйесінің аурулары пайда болады.

Уретрит. Уретрит - инфекциялық ауру, нәтижесінде уретрада қабыну процесі дамиды. Зәр шығару процесінде ауырсыну мен ыңғайсыздық сезімі; зәр айдау түтігінен өзіне тән бөлінді болуы; зәрдегі лейкоциттердің үлкен көрсеткіші уретриттің негізгі көріністері. Бактериялар, вирустар мен саңырауқұлақтардың уретраға түсуіне байланысты уретрит пайда болады. Гигиена ережелерін сақтамау, жыныстық қатынас, инфекцияланған микроорганизмдердің қан тамырлары арқылы еніп қасындағы мүшелерді зақымдап, ауру ошағын тудырады. Цистит қуықтың шырышты қабатының зақымдануынан туындайды. Зәрдің ұзақ жиналуы, дененің жалпы суықтауы, гигиеналық ережелерді сақтамау, зәр айдау жүйесінің зақымдануы, қуықта тас немесе ісіктің пайда болуы, ысталған тағамды, әртүрлі дәмдеуіштер мен алкогольді жиі және шамадан тыс қолдану циститтің дамуына әкеледі.

Пиелонефрит - бір немесе екі бүйрекке әсер ететін бактериялық қабынуы. Зәр айдау жүйесінің инфекциялық ауруы. Жүктілік кезінде жатырдың ұлғаюымен несепіңмен қысымымен байланысты пиелонефрит жиі кездеседі. Егде жастағы науқастарда әсіресе ерлерде жиі кездеседі. Ерлерде ұзақ жылдар бойы қуық асты безінің ұлғаюы мен зәр шығару процесін бұзылады.

Зәр шығару жүйесінің ауруларын тек дәрігер анықтап диагностика жасай алады. Урологқа өз уақытында қаралып емдеудің тиімділігін анықтай алады. Алғашқы белгілер пайда болғанда маманға қаралып зертханалық зерттеулер (зәр мен қан анализі) мен диагностикалық орталықтарда (рентгенография, УДЗ, МРТ) тексеріліп диагноз қойылу қажет. Бүйрек зақымданған кезде функционалды Реберг сынамасын өткізу қажет. Бүйректі тексеру үшін бүйрек тінін зерттеу және биопсия алып нақты диагноз қояды.

Бүйректің, несепіңмен, қуықтың, уретраның жарақаттары.

а) бүйректің жарақаттары - зәр шығару жүйесі зақымдануының арасында жетекші орын алады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		044 – 75/11

Ашық жарақаттар (жарақаттар);

- жабық жарақаттар (доғал) – жарақат, гематома, бүйректің жарылуы (бүйрек тостағаншасы, тамырлар жарақаты, паренхима).

Себептері: биіктіктен құлау, көлік апаттары, спорттық ойындар, жарыстар кезінде (жабық жарақаттар); ашық жарақаттар – қарумен атыс және пышақпен қолдану.

Симптомдары:

- іштің бүйірінде аурудың күшеюімен бел аймағындағы ауырсынулар, шап аймағына ауырсыну иррадиациясы, аурудың сыртқы жыныс мүшелеріне және санның ішкі бетіне таралуы

- пальпация кезінде бұлшықеттің кернеуі;

- гематурия;

- ашық жарақаттар кезінде - зәрдің иісі;

- жарақаттық және геморрагиялық шок;

- урогематома белгілері (дене температурасының жоғарылауы, лейкоцитоз, зәрдегі мочевина мөлшерінің жоғарылауы);

- перитонит (бүйректің құрсақ ішілік зақымдануы)

I дәрігерге дейінгі көмек:

- жара болған кезде асептикалық таңғышты қолдану;

- басын көтеріп ішімен жатқызып немесе тыныштандырып сау жағына жатуды қамтамасыз ету;

- зақымдалған бүйрек аймағына суық қою;

- ЕПМ ге тасымалдау.

Емдеу: - жарақатпен гематомалар үшін - консервативті емдеу – бел аймағына суық

қою, төсек режимі, гемостатикалық препараттарды енгізу;

- бүйрек паренхимасының жыртылуында - хирургиялық емдеу (зақымданған жағдайда тігіс) немесе дренирленген бүйректі келесінде алып тастау

Артериялық қан қысымын, пульсті өлшеп, науқастың сыртқы келбетін бақылауы зардап шеккен адам (құрсақ арты қуысының гематомалық өсу белгілерін анықтау).

б) несептардың жарақаттары – сирек және бір жағында жиі кездеседі.

Себептері: ішке енген жарақаттар, құрсақ қуысының қабаты мен бел аймағының

Жарақаты, гинекологиялық, урологиялық операциялар, аспаптық зерттеулерде.

Клиника: дискомфорт, зақымдану бөлігіндегі ауырсыну, этиологиясы түсініксіз температураның жоғарылауы, гематурия.

I ДК: (бүйрек жарақаттарын қараңыз)

в) қуық жарақаттары – құрсақтан жыртылу (құрсақ арты қуық аймағында), құрсақішілік жыртылуы (құрсақтың жабылуымен)

Себептері: биіктіктен құлау, жамбас сүйектерінің сыну мен металл катетрден қуық қабатының перфорациясы, зерттеу кезінде оптикалық құралды қолдану, көлік апаты, ауыр заттармен қысу.

Жарақат алған кезде қуықтың толу дәрежесі өте маңызды болады (қуық толтырылған кезде тікелей соққы алғанда).

Құрсақ ішілік жарылу (тік ішек жиі зақымдалады) – құрсақ қуысына зәр, қан, нәжіс жиналады, "жедел құрсақ"клиникалық көрініс анықталады. Перитониттің асқынуы.

Құрсақтан тыс жыртылу - іштің төменгі бөлігіндегі қатты ауырсынулар, жиі жалған зәр шығару, аздаған қан тамшысы және анурия болады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		

Зәр шығару сақталса, зәрде гематурия болады. Көпіршік айналасындағы талшықта зәр тамшылары, аралықтың ісінуі, сыртқы жыныс еріндерімен ұрық безінің жамбастың ішкі беті, бөкселері мен жарақаттық шок пайда болады.

I Дәрігерге дейінгі көмек:

- жарақат болған кезде асептикалық таңғыш қою;
- "бақа" жағдайында тыныштықты қамтамасыз етіңіз (тізе астында валик) ішпен жатқызып басын аздап көтеру;
- іштің төменгі жағына суық қою;
- ауырсынуды басатын (жабық жарақатта ауырсынуды басатын дәрілерді енгізбеу);
- гемостатиктерді салу (дәрігердің нұсқауымен);
- науқасты жылыту;
- ЕПУ-ға тасымалдау.

4. Иллюстрациялық материал:

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер:

1. Клиникаға кіріспе. Том 1 [Мәтін] : оқулық / С. М. Кабиева [ж.б.] ; ҚР денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі. ҚММУ. - Алматы : Эверо, 2016. - 287 б. с
2. Каркабаева, А. Д. Клиникаға кіріспе-2. 1 -бөлім [Мәтін] : оқу құралы / А. Д. Каркабаева, Н. Н. Теляева. - Астана : [б. и.], 2017. - 152 бет. с. Каркабаева, А. Д. Клиникаға кіріспе-2. II-бөлім [Мәтін] : оқу құралы / А. Д. Каркабаева, Н. Н. Теляева. - [Б. м.] : Астана, 2017. - 208 бет. с
3. Каркабаева, А. Д. Клиникаға кіріспе-2. II-бөлім [Мәтін] : оқу құралы / А. Д. Каркабаева, Н. Н. Теляева. - [Б. м.] : Астана, 2017. - 208 бет. с
4. Толекова, С. З. Клиникаға кіріспе [Мәтін] : оқу құралы / С. З. Толекова. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 244 бет. с
5. Теляева, Н. Н. Введение в клинику -2. Ч. 1 [Текст] : учеб. пособие / Н. Н. Теляева, А. Д. Каркабаева. - Астана : [б. и.], 2017. - 214 с.
6. Теляева, Н. Н. Введение в клинику -2. Ч. II [Текст] : учеб. пособие / Н. Н. Теляева, А. Д. Каркабаева. - Астана : [б. и.], 2017. - 210 с
7. Кабиева, С. М. Введение в клинику. Т. 1. [Текст] : учебник / С. М. Кабиева. - Алматы : Эверо, 2016. - 304 с
8. Курноскина В. П. Пациенттің клиникалық жағдайын бағалау : оқу құралы / В. П. Курноскина, Д. К. Жүнісова. - Қарағанда : Medet Group , 2020. - 224 бет

Қосымша әдебиеттер:

1. Алпысова А. Р. Ауруханаға дейінгі кезеңде жедел көмек көрсету алгоритмдері = Алгоритмы оказания неотложной помощи на догоспитальном этапе : оқу құралы / А. Р. Алпысова, Н. В. Молодовская ; ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі. - Қарағанда : АҚНҰР, 2019. - 120 б. с.
2. Қаныбеков А. Жедел медициналық жәрдем : оқу құралы / А. Қаныбеков. - 2-ші бас. - Қарағанды : АҚНҰР, 2017. - 266 бет. с.
3. Аяпов К. Модернизация сестринского образования Казахстана : сб. / К. Аяпов. - 2-е изд., перераб. - [б. м.] : New book, 2022. - 220 с.
4. Kabiyeveva, S. Introduction in clinic. Volume 1 [Текст] : textbook / S. Kabiyeveva. - Almaty : "Evero" , 2016. - 263 p.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		044 – 75/11

5. Hammer , Gary D. Pathophysiology of Disease: An Introduction to Clinical Medicine / Gary D. Hammer . - 7nd ed. - New York : Mg Graw Hill. Education, 2014. - 762 p.
6. Пациенттерді оқыту : оқу құралы / Д. К. Жүнісова [және т. б.]. - Қарағанды : АҚНҰР, 2020. - 104 бет
7. Методы клинических лабораторных исследований : к изучению дисциплины / ред. В. С. Камышников. - 6-е изд. перераб. - М. : Медпресс-информ, 2013. - 736 с.
8. Даулетбаев Д.А. Мейірбике манипуляциясы алгоритмдері (стандарттары) Эверо-2024

Электронды оқулықтар:

1. Датхаев, У. М. Коммуникативные навыки [Электронный ресурс] : учебник / У. М. Датхаев, М. А. Асимов, Г. Ж. Умурзахова . - Электрон. текстовые дан.(5,21 МБ). - Алматы : Эверо, 2016. - 256 с. эл. опт. диск (CD-ROM)
2. Асимов, А. А. Коммуникативтік дағдылар [Электронный ресурс] : оқулық / М. А. Асимов, А. А. Сұлтанбеков . - Электрон. текстовые дан.(7,30МБ). - Алматы : Эверо, 2016. - 260 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).
3. Адилова, Л. М. Мейіргердің манипуляциялық әрекетінің алгоритмдері [Электронный ресурс] : оқу құралы = Алгоритмы сестринских манипуляций : учеб. пособие - М. : "Литтерра", 2016. - 248б.
4. Коммуникативтік дағдылар. Коммуникативные навыки. Communication skills. Алматы, ТОО “Эверо”, 118
https://www.elib.kz/ru/search/read_book/601/
5. Дәрігер мамандығына кіріспе. Клиника, құқық, этика және коммуникация негіздері. Асимов М.А., Оразбакова Г.О., Мадалиева С.Х., Багиярова Ф.А., 2017/
<https://aknurpress.kz/reader/web/1545>
6. Жедел медициналық жәрдем Қаныбеков А. , 2017 <https://aknurpress.kz/reader/web/1346>
7. Диагностика және жедел медициналық көмек көрсету алгоритмі / algorithm of diagnosis and emergency care Алпысова А.Р. , 2015 <https://aknurpress.kz/reader/web/1348>
8. Арынгазин, К.Ш., Мажимова, М.Б.
Первая доврачебная помощь при несчастных случаях : Учебно-методическое пособие. / Сост. К. Ш. Арынгазин. - Павлодар: Кереку, 2013. - 73 с. <http://rmebrk.kz/book/68579>
9. S. Kabiyeva Introduction in clinic: Textbook, volume I. – Almaty: 2020 – 263 p. https://elib.kz/ru/search/read_book/324/
10. Кабиева С.М. Введение в клинику: Учебник. Том I./С.М. Кабиева.- Алматы: Эверо, 2020. –304 с https://www.elib.kz/ru/search/read_book/316/

Электронды ресурстар:

1. Электронная библиотека ЮКМА - <https://e-lib.skma.edu.kz/genres>
2. Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) – <http://rmebrk.kz/>
3. Цифровая библиотека «Aknurpress» - <https://www.aknurpress.kz/>
4. Электронная библиотека «Эпиграф» - <http://www.elib.kz/>
5. Эпиграф - портал мультимедийных учебников <https://mbook.kz/ru/index/>
6. ЭБС IPR SMART <https://www.iprbookshop.ru/auth>
7. Информационно-правовая система «Зан» - <https://zan.kz/ru>
8. Cochrane Library - <https://www.cochranelibrary.com/>

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Аурулардың клиникалық көріністерін атаңыз.
2. Зәр шығару жүйесі ауруларының классификациясы мен синдромдары?
3. Диагностика түрлері мен дәрігерге дейінгі көмек.